

De socialezekerheidspositie van schouwspelartiesten

Inger De Wilde¹

Inleiding²

Over de socialezekerheidspositie van schouwspelartiesten is in de loop der jaren heel wat gesproken en geschreven. De bestaande regeling werd al van bij haar ontstaan in 1969 bekritiseerd en gaf aanleiding tot heel wat verwarring bij de overheid, de rechtsinstanties, de socialezekerheidsinstellingen en de podiumkunstenaars zelf.³ Heel wat zaken werden voor de rechter uitgevochten, wat tot een uitgebreide en niet altijd eensgezinde rechtspraak leidde. Er werden talrijke voorstellen tot wijziging van de bestaande wetgeving ingediend.⁴ Bovendien beloofden veel politici over de verschillende legislaturen heen dat ze de moeilijke positie van schouwspelartiesten zouden verbeteren, maar gezien de (vaak onverwachte) complexiteit van het dossier is er nog steeds geen nieuwe regeling uitgevaardigd.

Recent kwam de problematiek van het statuut van de kunstenaar opnieuw in de belangstelling. Aanleiding hiertoe was in de eerste plaats het initiatief van het Nationaal Kunstenaarsplatform een enquête te organiseren onder zowat 28.000 kunstenaars met het oog op het naar voor brengen van een gemeenschappelijk standpunt vanuit het kunstenaarsmilieu. Een tweede reden was de versoepeling van de werkloosheidsreglementering voor kunstenaars door Minister van Arbeid en Tewerkstelling LAURETTE ONKELINX.⁵ Als laatste

¹ Studente derde licentie rechten aan de Universiteit Gent

² Deze bijdrage werd afgesloten op 21 juni 2001.

³ H. DE CLERCQ, "Orkestmusici en de sociale zekerheid", (noot onder Cass. 22 maart 1982), *R.W.* 1982-83, 985-986; R. ELST, "Schouwspelartiesten en de sociale zekerheid voor werknemers", *T.S.R.* 1992, 49-50; S. GYSEN, "De kunstenaar en de sociale zekerheid", in X. (ed. F. RIMANQUE), *Kunst en recht*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1985, 255-260; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in X., *Kunstenaarszakboekje 1990-91*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1990, 225; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in X., *Kunstenaarszakboekje 1996*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1996, 283; D. SIMOENS, "Knelpunten in toepassingsgebied socialezekerheidsregeling voor werknemers en zelfstandigen, in M. STORME, B. DUBOIS, W. VAN EECKHOUTTE (eds.), *Actuele problemen sociaal recht*, postuniversitaire cyclus W. Delva 1986-87, 134; zie ook toelichting bij het wetsvoorstel houdende het sociaal statuut van de uitvoerende kunstenaars (ingediend door de heren J. PEETERS en H. BONTE op 15 oktober 1999), *Parl. St.* Kamer 1999, doc. 50, 0173/001.

⁴ Voor een aantal voorbeelden kan verwezen worden naar de randnummers 42 tot 46.

⁵ Koninklijk Besluit van 23 november 2000 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, ten gunste van de artiesten (*B.S.* 30 november 2000) en Ministerieel Besluit van 23 november 2000 tot wijziging van de artikelen 1 en 31 van het Ministerieel Besluit van 26 november 1991 houdende de toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering, ten gunste van de artiesten (*B.S.* 30 november 2000).

beloofde Minister van Sociale Zaken FRANK VANDENBROUCKE het statuut van de kunstenaars volledig te herzien met het oog op het wegwerken van de vele moeilijkheden die voortvloeien uit de toepassing van de huidige wetgeving. Het is in dit kader interessant de bestaande wetgeving te onderzoeken en enkele pijnpunten bloot te leggen.

1. Situering en achtergrond

De socialezekerheidspositie van podiumkunstenaars wordt geregeld door artikel 3, 2° van het Koninklijk Besluit van 28 november 1969.⁶ Deze bepaling werd genomen in uitvoering van artikel 2, §1, 1° van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders.⁷

De bedoeling van artikel 2, §1, 1° RSZ-Wet was enerzijds personen die, zonder gebonden te zijn door een arbeidsovereenkomst, tegen loon arbeidsprestaties verrichten onder andermans gezag aan het toepassingsgebied van de sociale zekerheid van werknemers te onderwerpen. Anderzijds wou men de personen die arbeid verrichten volgens modaliteiten gelijkaardig aan die van een arbeidsovereenkomst eveneens onder de sociale zekerheid voor werknemers brengen. Deze laatste categorie noemde men de “marginale werknemers”. Sociaal-economisch zijn ze gelijk te stellen met werknemers, maar wegens de aard van de door hen gesloten overeenkomst kunnen ze juridisch niet of moeilijk worden beschouwd als werkende onder het gezag van een andere persoon.⁸ Voor de schouwspelartiesten geldt nog een ander argument dat weliswaar niet uitdrukkelijk werd aangehaald in de voorbereidende werkzaamheden. Uit het opzet van de bepaling kan men

⁶ Koninklijk Besluit van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders (B.S. 5 december 1969) (Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet).

⁷ Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders (B.S. 25 juli 1969) (RSZ-Wet). Artikel 2, §1, 1° RSZ-Wet: “De Koning kan, bij in Ministerraad overlegd besluit, en na het advies van de Nationale Arbeidsraad te hebben ingewonnen: 1° onder de voorwaarden die Hij bepaalt, de toepassing van deze wet uitbreiden tot de personen die, zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden, tegen loon arbeidsprestaties onder het gezag van een ander persoon verrichten of die een arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst; alsdan wijst de Koning de persoon aan die als werkgever wordt beschouwd.”

⁸ Ontwerp van wet tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, Memorie van toelichting, *Parl. St.* Senaat 1968-69, 18, 3; Ontwerp van wet tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, Verslag namens de commissie voor de tewerkstelling, de arbeid en de sociale voorziening, *Parl. St.* Senaat 1968-69, 150, 9; P. DENIS, *Droit de la sécurité sociale*, tome I, Brussel, Larquier, 1993, 52; R. ELST, “Het bestaan van een arbeidsovereenkomst voor bedienden en de verzekeringsplicht t.o.v. de sociale zekerheid in marginale gevallen”, *R.W.* 1968-69, 970-971; R. ELST, “Verzekeringsplicht t.o.v. RSZ in marginale gevallen”, *B.T.S.Z.* 1981, 782-784; R. ELST, “Schouwspelartiesten en de sociale zekerheid voor werknemers”, *T.S.R.* 1992, 37-39; A. NAYER en S. CAPIAU, *Le droit social et fiscal des artistes*, Brussel, Pierre Mardaga, 1987, 167-168.

namelijk afleiden dat men de concurrentie tussen amateur-artisten en professionele artisten wou uitsluiten.⁹

Artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet bepaalt dat de toepassing van de wet van 27 juni 1969 wordt verruimd tot de “*schouwspelartiesten zoals de dramatische, lyrische, choreografische en variété artiesten, alsmede de musici, de orkestleiders, de balletmeesters, de aanvullingsartiesten die tegen betaling van een loon aangeworven worden om op te treden tijdens voorstellingen, repetities, radio- en televisieuitzendingen, film- plaat- of bandopnamen, alsook tot de personen die deze artiesten aanwerven; die bepalingen vinden echter geen toepassing wanneer de artiest ter gelegenheid van familiegebeurtenissen optreedt*”. In de volgende alinea’s wordt kort uiteengezet wat onder de verschillende begrippen van deze bepaling moet worden verstaan.

2. Begripsbepaling

2.1. Schouwspelartiest

Wie is schouwspelartiest? Een van de grote discussiepunten waartoe de invoering van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet aanleiding heeft gegeven is wat nu precies moet worden begrepen onder de verzamelterm “schouwspelartiest”. Artikel 3, 2° geeft slechts een exemplatieve opsomming en geen algemene begripsomschrijving.¹⁰ Voor een aantal categorieën van podiumkunstenaars is er geen twijfel mogelijk wat hun principiële onderwerping aan de sociale zekerheid voor werknemers betreft. Enkele voorbeelden zijn acteurs, dansers, musici, acrobaten, cabaretiers en circusartiesten. De artiesten moeten een werkelijk schouwspel leveren. Om die reden kunnen regisseurs en technisch personeel niet worden aangezien voor schouwspelartiest. Ze nemen op een niet zichtbare wijze deel aan het schouwspel.¹¹ In dit verband zijn niet alleen stripteaseuses, maar ook mannequins en diskjockeys een voorwerp van opvallende rechtspraak en rechtsleer.

⁹ Ontwerp van Koninklijk Besluit te nemen in uitvoering van de wet tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, advies nr. 309 van 18 september 1969, NAR, verslag 1968-73, 87-89; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 168; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 283.

¹⁰ R. ELST, “Schouwspelartiesten en de sociale zekerheid voor werknemers”, *T.S.R.* 1992, 39-40; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 284.

¹¹ Arbh. Brussel 5 maart 1990, *J.T.T.* 1990, 427; Arbrb. Brussel 1 december 1994, *AM* (verkort), 329; R. ELST, “Schouwspelartiesten en de sociale zekerheid voor werknemers”, *T.S.R.* 1992, 40; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 284; P. SIMOENS, *l.c.*, 129. Voor een afwijkende mening cf. L. SILANCE, “Les travailleurs du film et de la télévision”, *J.T.T.* 1973, 133.

2.1.1. *Stripteaseuse*

De onderwerping van de stripteaseuses aan de sociale zekerheid voor werknemers op grond van het statuut van schouwspelartiest is niet zonder enige discussie verlopen en leidde in het verleden tot uiteenlopende rechterlijke opinies.¹² Voor de toepassing van de sociale zekerheid voor werknemers mag er echter geen rekening worden gehouden met de intrinsieke artistieke waarde van het schouwspel. Deze vraag is meer op zijn plaats in het kader van de toewijzing van subsidies. In de huidige rechtspraak wordt algemeen aanvaard dat stripteaseuses en strippers schouwspelartiesten zijn.¹³

2.1.2. *Mannequin*

De standpunten lopen nogal uiteen wat mannequins betreft.¹⁴ Bepaalde rechtspraak aanziet een modeshow voor een werkelijk schouwspel.¹⁵ Andere rechters menen dat een modeshow geen schouwspel is omdat de creatieve en kunstzinnige inbreng eigen aan de kunstenaar ontbreekt. Een modeshow is enkel bedoeld om kledij te tonen aan het publiek en het fysieke aspect kan moeilijk als kunstprestatie worden geïnterpreteerd.¹⁶ Hiertegen kan men inbrengen dat ook bij stripteaseuses het fysiek aspect primeert. Men kan er voor pleiten mannequins aan de toepassing van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet te onderwerpen.

2.1.3. *Diskjockey*

Een diskjockey die zich beperkt tot het plaatsen van cd's in de cd-speler en het installeren van de belichting is niet meer dan een technicus en brengt geen werkelijk schouwspel.¹⁷ Hij zal daarentegen wel een schouwspelartiest zijn

¹² Arbrb. Gent 26 november 1973, A.R. nr. 6908/72 (verwijzing cf. A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 176, voetnoot nr. 483); anders: Arbh. Gent 16 december 1974, *J.T.T.* 1975, 157; Rb. Kortrijk 17 februari 1986, *R.W.* 1989-90, 441 en Gent 8 januari 1988, *R.W.* 1988-89, 438 (m.b.t. al dan niet strijdigheid van naaktdansen met de openbare orde).

¹³ Arbrb. Antwerpen 4 oktober 1976, *J.T.T.* 1977, 257; Cass. 12 februari 1979, *J.T.T.* 1980, 44; Arbh. Brussel 12 december 1980, *T.S.R.* 1981, 572; Arbh. Antwerpen 19 februari 1982, *Limb. Rechtsl.* 1982, 140; *De Verz.* 1983, 75; Arbh. Antwerpen 14 maart 1984, *R.W.* 1985-86, 738; R. ELST, "Schouwspelartiesten en sociale zekerheid voor werknemers", *T.S.R.* 1992, 40-41; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 175-180; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 285; D. SIMOENS, *l.c.*, 129; J. VAN STEENBERGE, "Toepassingsgebied en bijdrageregeling voor werknemers: de RSZ- regeling", in J. VAN LANGENDONCK (ed.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid (1975-1981)*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1981, 12-13.

¹⁴ F. HUISMAN, "Les impresarios et les agents artistiques en Belgique", *J.T.T.* 1976, 183; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 197 en 200; C. PERSYN, "De sociale zekerheid, in *o.c.* (1996), 284.

¹⁵ Arbh. Brussel 13 september 1985, *J.T.T.* 1985, 480; Arbh. Antwerpen 2 mei 1989, *Soc. Kron.* 1992, 214; Arbh. Luik, 2 april 1992, *Soc. Kron.* 1996, 620.

¹⁶ Arbh. Gent 10 november 1998, *A.J.T.* 1998-99, 861; R. ELST, "Schouwspelartiesten en de sociale zekerheid voor werknemers", *T.S.R.* 1992, 40; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 200; Y. STEVENS en B. VAN BUGGENHOUT, "Wat is een schouwspel? Wat is kunst?", (noot onder Arbh. Gent 10 november 1998), *A.J.T.* 1998-99, 863.

¹⁷ A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 192-192.

wanneer hij optreedt als animator van een avond of een feest en een show met aangepaste muziek en belichting naar voor brengt.¹⁸ In antwoord op een parlementaire vraag bevestigde de minister van Sociale Zaken dat een diskjockey onder bepaalde voorwaarden kan worden beschouwd als een schouwspelartiest.¹⁹

2.2. De werkgever

Als schouwspelartiesten in het kader van de sociale zekerheid voor werknemers worden aangezien moet er noodzakelijkerwijze een persoon of een organisatie worden aangeduid die instaat voor de vervulling van de verplichtingen ten opzichte van de RSZ. Er moet met andere woorden een werkgever worden gevonden. In principe zou het beter zijn te spreken van een pseudo-werkgever of een socialezekerheidswerkgever, arbeidsrechtelijk is er immers geen sprake van een werkgever.²⁰

De omschrijving van de werkgever in artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet is geenszins duidelijk te noemen (en dit in tegenstelling tot wat de Minister van Sociale Zaken meende).²¹ In de rechtspraak vinden we bijgevolg verschillende standpunten over wie als werkgever kan worden beschouwd.²² In sommige gevallen is er weinig discussie mogelijk zoals bij grote toneelgezelschappen en dansgroepen met vaste acteurs of dansers. Voor podiumkunstenaars die niet vast verbonden zijn of musici die voortdurend veranderen van begeleidingsgroep ligt de situatie wat moeilijker. In het algemeen kan worden gesteld dat er zich twee tendensen voordoen in de rechtspraak.²³

De RSZ heeft de neiging de groeps- of orkestleider aan te spreken voor de vervulling van de socialezekerheidsverplichtingen.²⁴ In een aantal zeldzame

¹⁸ Arbh. Luik 27 september 1983, *J.T.T.* 1984, 245; Arbrb. Brussel 14 april 1995, *J.T.T.* 1995, 444; R. ELST, "Schouwspelartiesten en de sociale zekerheid voor werknemers", *T.S.R.* 1992, 40; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 192-193; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.*(1996), 284; D. SIMOENS, *l.c.*, 130.

¹⁹ *Vr. en Antw.* Kamer 1990-91, 21 mei 1991, 14141 (vraag nr. 456 VAN GREMBERGEN).

²⁰ C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 287. De schouwspelartiesten worden op het gebied van de sociale zekerheid gelijkgeschakeld met werknemers, maar dit betekent niet dat ze arbeidsrechtelijk als werknemer zullen worden beschouwd (tenzij ze verbonden zouden zijn door een arbeidsovereenkomst).

²¹ *Vr. en Antw.* Kamer 1979-1980, 5 december 1979, 10, 919 (vraag nr. 59 FLAMANT).

²² Cass. 9 november 1981, *Soc. Kron.* 1981, 242; Cass. 27 februari 1984, *T.S.R.* 1984, 248; Arbh. Antwerpen 14 maart 1984, *R.W.* 1985-86, 738; Cass. 5 november 1984, *Soc. Kron.* 1985, 11; Arbh. Luik 2 maart 1993, *Soc. Kron.* 1996, 281; Arbh. Luik 8 februari 1994, *Soc. Kron.* 1994, 180; Arbh. Gent 10 februari 1995, *A.J.T.* 1995-96, 22; R. ELST, "Schouwspelartiesten en de sociale zekerheid voor werknemers", *T.S.R.* 1992, 47-48; S. GYSEN, "De kunstenaar in de sociale zekerheid", in *o.c.*, 255-256; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 205-211; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 287-289; D. SIMOENS, *l.c.*, 131-132.

²³ C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 288.

²⁴ C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 288.

gevallen wordt deze stelling ook aanvaard door de rechter.²⁵ De orkestleider wordt echter op grond van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet eveneens aangezien voor een schouwspelartiest en dus werknemer voor wat betreft de onderwerping aan de sociale zekerheid.²⁶ De meeste rechters wijzen evenwel de vordering waarin de orkestleider wordt aangewezen als werkgever af.²⁷ De oplossing die het meeste bijval kent in de rechtspraak is het aanspreken van de organisator als verantwoordelijke voor het naleven van de verplichtingen ten opzichte van de RSZ. Voorbeelden uit de rechtspraak zijn een uitbater van een brasserie, een brouwerij en een platenstudio die regelmatig muzikanten inhuurt.²⁸

Een bijzondere situatie is die waarin een groep schouwspelartiesten rechtspersoonlijkheid verwerft. In dit geval gebeurt het vaak dat de rechtspersoon aangesproken wordt om aan de socialezekerheidsverplichtingen te voldoen.²⁹ Zo werd in cassatie bevestigd dat de vzw het West-Vlaams orkest ten opzichte van haar leden bijdrageplichtig was in het kader van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet.³⁰ Ook de BVBA Ferry Hill werd aangezien voor werkgever voor haar leden niet-vennoten.³¹

2.3. Betaling van een loon

Een schouwspelartiest moet voor zijn prestatie een loon hebben ontvangen vooraleer hij onderworpen kan zijn aan de sociale zekerheid voor werknemers. Een terugbetaling van kosten of om het even welke vorm van auteursrechten worden hiertoe niet gerekend.³² Het staat vast dat het loonbegrip in deze context ruimer is dan het loonbegrip van de Loonbeschermingswet. Noch de

²⁵ Arbrb. Antwerpen 8 oktober 1979, A.R. nr. 69.806 (verwijzing cf. C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 288, voetnoot nr. 42); Arbh. Brussel 3 december 1992, *T.S.R.* 1993, 26.

²⁶ Artikel 3, 2° Koninklijk Besluit van 28 november 1969: "...schouwspelartiesten zoals..., alsmede de musici, *orkestleiders*,..."

²⁷ Arbh. Antwerpen 18 juni 1976, A.R. nr. 712/75; Arbrb. Luik 30 oktober 1980, *J.T.T.* 1981, 151; Arbh. Antwerpen 13 oktober 1982, A.R. nr. 762/79 (voor verwijzingen van de onuitgegeven arresten cf. C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 288, voetnoot nr. 43); Arbh. Bergen 30 juli 1998, *J.T.T.* 1999, 302.

²⁸ Arbh. Antwerpen 18 juni 1976, A.R. nr. 712/75; Arbrb. Antwerpen 25 oktober 1976, A.R. nr. 45.481; Arbrb. Brussel 19 mei 1981, A.R. nr. 712/80 (verwijzingen cf. C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 289, voetnoot nr. 49, 50 en 51); Arbh. Luik 8 februari 1994, *Soc. Kron.* 1994, 180.

²⁹ C. PERSYN, noot onder Arbh. Gent 10 februari 1995, *A.J.T.* 1995-96, 27. Persyn merkt op dat in het gros van de recente rechtspraak (in tegenstelling tot oudere rechtspraak) de organisator van het schouwspel en niet de vennootschap als werkgever door de RSZ wordt aangesproken.

³⁰ Cass. 9 november 1981, *Soc. Kron.* 1981, 242.

³¹ Arbrb. Leuven 24 november 1980, *J.T.T.* 1981, 149; zie ook: Arbh. Luik 2 maart 1993, *Soc. Kron.* 1996, 281.

³² R. ELST, "Schouwspelartiesten en sociale zekerheid voor werknemers", *T.S.R.* 1992, 45; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 287.

benaming, noch de vorm van beloning speelt een rol.³³ In het kunstenaarsmilieu wordt vaak gesproken van een “cachet”, een “gage” of een “honorarium” in plaats van de traditionele benaming “loon”. Ook betaalt de organisator vaak een forfaitaire vergoeding voor het gehele optreden.³⁴ De leden van het orkest of de toneelgroep moeten dit forfaitair bedrag dan verder onder elkaar verdelen. Ook op dit loon zijn er socialezekerheidsbijdragen verschuldigd, hoewel bepaalde rechtspraak het daar moeilijk mee heeft.³⁵ Het geringe bedrag van de vergoeding kan geen belemmering zijn voor de toepassing van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet.³⁶

3. Evolutie in de rechtspraak met betrekking tot de toepassing van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet

Aanvankelijk was men in de rechtspraak van mening dat het voor de toepassing van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet nodig was dat de schouwspelartiest ofwel tegen een loon arbeidsprestaties leverde onder het gezag van een ander, ofwel arbeid verrichtte in soortgelijke omstandigheden als die van een arbeidsovereenkomst.³⁷ Indien dit niet het geval was, kon geen beroep worden gedaan op deze uitbreiding van het toepassingsgebied van de sociale zekerheid voor werknemers. Het werken onder het gezag van een andere persoon werd sinds het arrest van het Hof van Cassatie van 4 april 1963³⁸ niet onverenigbaar verklaard met het behoud van een zekere artistieke vrijheid van de kunstenaar.³⁹

Een cassatie-arrest van 12 februari 1979 bracht duidelijkheid en verandering in deze materie. Het Hof van Cassatie stelde dat de feitenrechter voor de toepassing van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet enkel de drie volgende zaken moet nagaan:⁴⁰(1) Is de persoon in kwestie een

³³ R. ELST, “Schouwspelartiesten en sociale zekerheid voor werknemers”, *T.S.R.* 1992, 44-46; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 202-205; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 286; D. SIMOENS, *l.c.*, 130-131.

³⁴ Cass. 22 maart 1982, *R.W.* 1982-83, 981; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 286.

³⁵ Arbh. Gent 13 november 1979, *R.W.* 1979-80, 2592, Arbrb. Leuven 24 november 1980, *J.T.T.* 1981, 149.

³⁶ Cass. 9 november 1981, *Soc. Kron.* 1981, 242.

³⁷ Arbh. Gent 16 december 1974, *J.T.T.* 1975, 151; Arbrb. Antwerpen 4 oktober 1976, *J.T.T.* 1977, 257.

³⁸ Cass. 4 april 1963, *T.S.R.* 163-64, 193 en *Pas.* 1963, 847.

³⁹ Luik 13 november 1969, *J.T.* 1970, 310; ook: R. ELST, “Het bestaan van een arbeidsovereenkomst voor bedienden en de verzekeringsplicht t.o.v. de sociale zekerheid van marginale gevallen”, *R.W.* 1968-69, 969-970.

⁴⁰ R. ELST, “Verzekeringsplicht t.o.v. RSZ in marginale gevallen”, (noot onder Arbh. Antwerpen 20 maart 1981), *B.T.S.Z.* 1981, 784-785; R. ELST, noot onder Cass. 30 april 1984, *B.T.S.Z.* 1985, 350; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 169-174; C. Persyn, “Toepassingsgebied en bijdrageregeling werknemers. Ontwikkelingen in de rechtspraak”, in D. SIMOENS (ed.), *Ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1985-91*, Brugge, Die Keure, 1991, 46; J. VAN LANGENDOCK, *Handboek sociaal zekerheidsrecht*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1994, 144-145.

schouwspelartiest? (2) Werd hij tegen betaling van een loon aangeworven? (3) Treedt hij op tijdens publieke voorstellingen (andere dan familiegebeurtenissen)⁴¹? De op deze basis aangewezen schouwspelartiesten worden geacht personen te zijn die tegen loon arbeidsprestaties onder het gezag van een ander verrichten of die arbeid verrichten onder soortgelijke voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst.⁴² De eerste jaren na dit cassatie-arrest zien we nog veel afwijkende rechtspraak,⁴³ in die zin dat de oude visie wordt aangehouden. Na verloop van tijd wordt de leer van het cassatie-arrest van 12 februari 1979 algemeen aanvaard. Het Hof van Cassatie heeft zijn visie in een aantal latere arresten bevestigd.⁴⁴

4. Bestaat er een mogelijkheid om zelfstandig schouwspelartiest te zijn?

De praktijk wijst uit dat de naleving van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet te wensen overlaat en dat er ijverig wordt gezocht naar mogelijkheden om deze bepaling te omzeilen. Een van die alternatieven is het verwerven van het statuut van zelfstandige. De schouwspelartiesten trachten zo toch enige sociale bescherming te bekomen, terwijl de werkgevers aan de betaling van de socialezekerheidsbijdragen proberen te ontsnappen.

4.1. Het fiscaal criterium

Verschillende schouwspelartiesten en hun werkgevers hebben getracht aan de toepassing van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet te ontsnappen door een beroep te doen op de definitie van een zelfstandige in artikel 3, §1 van het Koninklijk Besluit nr. 38 van 27 juli 1967.⁴⁵ Men beriep zich hierbij op het in het tweede lid beschreven vermoeden van zelfstandigheid gebaseerd op de fiscale aangifte van de inkomsten.⁴⁶ Het eerste en het tweede lid van dit artikel omschrijven de zelfstandige “als iedere natuurlijke persoon die in België een

⁴¹ Onder familiegebeurtenissen worden gelegenheden zoals een huwelijk, een verjaardag of een geboorte verstaan. Het optreden van een podiumkunstenaar naar aanleiding van zulke feesten kan geen aanleiding geven tot de toepassing van de sociale zekerheid van de werknemers in het kader van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet.

⁴² Cass. 12 februari 1979, *J.T.T.* 1980, 44.

⁴³ Arbh. Gent 13 november 1979, *R.W.* 1979-80, 2592; Arbh. Brussel 5 mei 1980, *R.W.* 1980-81, 2701; Arbrb. Luik 30 oktober 1980, *J.T.T.* 1981, 151, Arbrb. Leuven 24 november 1980, *J.T.T.* 1981, 149.

⁴⁴ Cass. 9 april 1979, *T.S.R.* 1979, 240 (huisarbeiders); Cass. 22 maart 1982, *R.W.* 1982-83, 981; Cass. 27 februari 1984, *T.S.R.* 1984, 248; Cass. 30 april 1984, *B.T.S.Z.* 1985, 346; Cass. 5 november 1984, *Soc. Kron.* 185, 11; Cass. 10 oktober 1988, *R.W.* 1988-89, 775 (vervoerders van goederen).

⁴⁵ Koninklijk Besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende de inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen (*B.S.* 29 juli 1967) (Sociaal Statuut der Zelfstandigen).

⁴⁶ Arbh. Luik 30 oktober 1980, *J.T.T.* 1981, 151; Arbh. Antwerpen 20 maart 1981, *J.T.T.* 1981, 318; *B.T.S.Z.* 1981, 775 met noot R. Elst; Arbh. Antwerpen 19 februari 1982, *Limb. Rechtsl.* 1982, 140; *De Verz.* 1983, 75.

beroepsbezigheid uitoefent in hoofde waarvan hij niet door een arbeidsovereenkomst of door een statuut verbonden is. Wordt geacht, tot bewijs van het tegendeel, zich in de voorwaarden tot onderwerping te bevinden, ieder persoon die in België een beroepsbezigheid uitoefent die inkomsten kan opleveren bedoeld in artikel 23, §1, 1°, 2° of in artikel 30, 2° of 3° van het Wetboek van de Inkomstenbelasting 1992.” Het derde lid van artikel 3, §1 bepaalt dat *“Voor de toepassing van deze paragraaf wordt een beroepsbezigheid geacht uitgeoefend te zijn krachtens een arbeidsovereenkomst, wanneer de belanghebbende voor de toepassing van één der stelsels inzake de maatschappelijke zekerheid der loontrekkenden, vermoed wordt uit dien hoofde door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden”*.

Men baseerde zich op deze bepaling (de aangifte van inkomsten als zelfstandige) om aan te tonen dat men als zelfstandig kunstenaar werkzaam was. Daarbij werd voorgehouden dat artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet niet meteen een vermoeden van tewerkstelling onder het stelsel van de sociale zekerheid van werknemers inhield (en dus het tegenbewijs van de beroepswerkzaamheid als zelfstandige met zich meebracht).⁴⁷ Om het vermoeden van zelfstandigheid te weerleggen moest men aantonen dat men (1) in het kader van een arbeidsovereenkomst prestaties uitvoerde (2) of onder het gezag van een derde arbeide (3) of in analoge voorwaarden zoals een arbeidsovereenkomst werkte.⁴⁸ In dit verband kan worden verwezen naar de oude visie omtrent de toepassingsvoorwaarden van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet.⁴⁹

Deze visie vond slechts een beperkte weerklank in de rechtspraak. De meeste rechters zijn van oordeel dat artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet een voldoende tegenbewijs in zich draagt om het vermoeden van artikel 3, §1, lid 1 en 2 Sociaal Statuut der Zelfstandigen te weerleggen.⁵⁰ Een kunstenaar wordt op grond van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet geacht tewerkgesteld te zijn in soortgelijke voorwaarden als een werknemer. Deze gelijkenschakeling met werknemers is een voldoende grondslag om het vermoeden van artikel 3, §1, lid 2 Sociaal Statuut der Zelfstandigen te weerleggen.⁵¹

4.2. Oprichten van een rechtspersoon

Een andere manier om te ontsnappen aan de stringente bepaling van het Uitvoeringsbesluit van de RSZ-Wet is het oprichten van een vennootschap of

⁴⁷ Cf. derde lid van artikel 3, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁴⁸ Arbrb. Luik 30 oktober 1980, *J.T.T.* 1981, 151.

⁴⁹ Cf. supra randnummers 13 en 14.

⁵⁰ Arbh. Antwerpen 20 maart 1981, *J.T.T.* 1981, 318 en *B.T.S.Z.* 1981, 775 met noot R. ELST; Arbh. Antwerpen 19 februari 1982, *Limb. Rechtsl.* 1982, 140 en *De Verz.* 1983, 75; Arbh. Brussel 9 april 1982, *T.S.R.* 1983, 215.

⁵¹ R. ELST, “Verzekeringsplicht t.o.v. RSZ in marginale gevallen”, (noot onder Arbh. Antwerpen 20 maart 1981), *B.T.S.Z.* 1981, 791-792.

een vereniging waarin de activiteiten van kunstenaars worden ondergebracht.⁵² Werkende vennoten⁵³ en mandatarissen van een rechtspersoon (zaakvoerder in een BVBA, bestuurder in een NV, beheerder in een vzw) die hun inkomsten aangeven als zelfstandige worden in beginsel vermoed ook sociaalrechtelijk onder het statuut van de zelfstandigen te vallen.⁵⁴ Dit systeem is echter niet waterdicht voor werkende vennoten omdat het mogelijk is het tegenbewijs van dit vermoeden te leveren.⁵⁵

De Arbeidsrechtbank te Leuven aanvaardde dat de BVBA “Het orkest Ferry Hill” geen bijdragen verschuldigd was voor haar vennoten-musici, maar wel voor de gelegenheidsartiesten.⁵⁶ Volgens sommigen is dit geen correcte uitspraak en zouden ook de vennoten-musici onderworpen moeten worden aan de sociale zekerheid van werknemers.⁵⁷

Het oprichten van een vennootschap om de artistieke activiteiten in onder te brengen belet dus niet dat werkende vennoten en artiesten die door de vennootschap worden aangeworven onder het toepassingsgebied van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet komen te staan.⁵⁸ Enkel diegenen die mandataris zijn van een vennootschap hebben de zekerheid dat zij als zelfstandige kunnen blijven functioneren. Volgens artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 19 december 1967⁵⁹ wordt de mandataris van een vereniging of een vennootschap naar rechte of in feite die zich met de exploitatie of met verrichtingen van winstgevende aard bezighoudt op onweerlegbare wijze vermoed voor deze bedrijvigheid aan de verzekeringsplicht in het sociaal statuut van de zelfstandigen onderworpen te zijn.

4.3. Aansluiting bij een socialeverzekeringskas voor zelfstandigen

Het principe van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet wordt in de praktijk vaak niet nageleefd. Veel artiesten belanden zo een in situatie waarin ze het risico lopen geen enkele sociale bescherming meer te genieten. Het gebeurde in het verleden dan ook vaak dat artiesten zich vrijwillig aansloten bij een socialeverzekeringskas voor zelfstandigen. Op die manier was men toch

⁵² C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 295.

⁵³ In de terminologie van het WIB 1992 worden werkende vennoten “bedrijfsleiders” genoemd (cf. artikel 32 WIB 1992).

⁵⁴ Cf. artikel 3, §1, 2de lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen. Cf. supra randnummer 16.

⁵⁵ Artikel 3, §1, 2de lid Sociaal Statuut der Zelfstandigen: “..., tot bewijs van het tegendeel,...”; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 296.

⁵⁶ Arbrb. Leuven 24 november 1980, *J.T.T.* 1981, 149.

⁵⁷ C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1990), 235.

⁵⁸ Cass. 9 november 1981, *Soc. Kron.* 1981, 242: de vzw “het West-Vlaams orkest” is verzekeringsplichtig ten opzichte van de musici die door de vzw worden aangeworven; ook: Arbh. Luik 2 maart 1993, *Soc. Kron.* 1996, 281.

⁵⁹ Koninklijk Besluit van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het Koninklijk Besluit nr. 38 van 27 juli 1967, houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen (*B.S.* 28 december 1967) (Algemeen Reglement Sociaal Statuut der zelfstandigen).

verzekerd van een minimale bescherming, hoewel het theoretisch natuurlijk mogelijk is dat de RSVZ uitbetaling weigert omdat schouwspelartiesten in principe niet zelfstandig kunnen zijn. De rechtspraak stond dit soms oogluikend toe.⁶⁰ In 1987 besloot de RSVZ een einde te maken aan deze dubieuze toestand en werd de socialeverzekeringssystemen voor zelfstandigen het verbod opgelegd nog langer aansluitingen te aanvaarden van schouwspelartiesten.

5. Sociaal statuut van de schouwspelartiest in het licht van de verschillende socialezekerheidssectoren

5.1. Beroepsrisico's

Artikel 5, 1° van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971⁶¹ voorziet met betrekking tot het toepassingsgebied van deze wet een gelijkstelling met werknemers voor alle personen die voor de toepassing van de RSZ-Wet met werknemers worden gelijkgesteld. Schouwspelartiesten behoren tot deze laatste categorie.⁶² In principe moet iedere persoon of organisatie die een schouwspelartiest aanwerft een arbeidsongevallenverzekering afsluiten, zelfs wanneer het een eenmalig optreden betreft.⁶³ Deze bepaling wordt in de praktijk veelal niet gerespecteerd. Bij een arbeidsongeval komt het Fonds voor Arbeidsongevallen tussen voor wat betreft de uitkeringen en vergoedingen aan de betrokkene. Nadien kan het Fonds een vordering instellen tegen de niet-verzekerde werkgever.⁶⁴

In vonnissen en arresten die in deze context worden geveld, wordt vaak eerst een uitspraak gedaan over het feit of iemand al dan niet een schouwspelartiest is.⁶⁵ Andere zaken die aan bod komen zijn bijvoorbeeld het al dan niet wettige karakter van een onderbreking van de arbeidsweg. Het Arbeidshof van Bergen stelde dat er in dit verband rekening moest worden gehouden met de gangbare professionele gewoontes. Het feit dat schouwspelartiesten elkaar na de theatervoorstelling nogmaals ontmoeten is zo een gangbare praktijk.⁶⁶

⁶⁰ Arbh. Brussel 2 maart 1981, A.R. nr. 11.138 (verwijzing cf. C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 290, voetnoot nr. 55).

⁶¹ B.S. 24 april 1971.

⁶² Cf. supra hoofdstuk I.

⁶³ Artikel 49 van de Arbeidsongevallenwet; J. HUYS, "Arbeidsongevallen: wetgeving en rechtspraak", in D. SIMOENS en J. PUT (eds.), *Ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1990-96*, Brugge, Die Keure, 1996, 466; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 302-304.

⁶⁴ Artikel 60 van de Arbeidsongevallenwet; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 303-304.

⁶⁵ Cass. 6 april 1987, *R.W.* 1987-88, 706; Arbh. Antwerpen 2 mei 1989, *Soc. Kron.* 1992, 214; Arbh. Bergen 30 juli 1998, *J.T.T.* 1999, 302; ook: onuitgegeven rechtspraak aangehaald door J. HUYS, *l.c.*, 466.

⁶⁶ Arbh. Bergen 9 februari 1994, *De Verz.* 1994, 529.

Schouwspelartiesten hebben vaak een onregelmatig en grillig beroepsverleden. De Arbeidsongevallenwet voorziet een bijzondere bepaling voor de berekening van het basisloon wanneer de referteperiode onvolledig is of wanneer het loon van de werknemer wegens toevallige omstandigheden lager is dan het loon dat hij normaal verdient.⁶⁷ Het loon van de werknemer wordt aangevuld met een hypothetisch loon voor de dagen waarop de werknemer geen loon ontving. Het hypothetisch loon is gelijk aan het resultaat van de vermenigvuldiging van het gemiddeld dag- of uurloon met het aantal ontbrekende dagen of uren. Het gemiddelde dag- of uurloon wordt berekend door het loon waarop de werknemer recht heeft te delen door het aantal dagen of uren waarop hij tijdens de referteperiode arbeid verrichtte. Wanneer de schouwspelartiest door toevallige omstandigheden (bv. grote concurrentie, verminderde populariteit) veel minder heeft gewerkt en verdiend, kan hij op deze bepaling een beroep doen voor de berekening van zijn basisloon.

In het kader van de beroepsziekten voorziet de wet dat het voordeel van de schadeloosstelling voor beroepsziekten is gewaarborgd aan de werknemers die geheel of gedeeltelijk onderworpen zijn aan de RSZ-Wet.⁶⁸ Voor de schouwspelartiesten bestaat er een specifieke bepaling in de lijst met beroepsziekten. *“Aandoeningen door overmatige inspanningen van peesscheden, van het weefsel van de peesscheden en van inplantingen van spieren en pezen bij schouwspelartiesten”* geven aanleiding tot een schadeloosstelling in het kader van de beroepsziekten.⁶⁹ Schouwspelartiesten die lijden aan een dergelijke kwaal kunnen op basis van deze bepaling een schadeloosstelling ontvangen.

5.2. Ziekte en invaliditeit

Schouwspelartiesten worden voor de toepassing van de sociale zekerheid gelijkgeschakeld met werknemers. Ze zullen zich bijgevolg moeten aansluiten bij een ziekenfonds of bij de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering. Schouwspelartiesten mogen zich niet aansluiten bij een socialeverzekeringskas voor zelfstandigen, wat in de praktijk overigens niet meer mogelijk is.⁷⁰

In de regeling van de ziekte en de invaliditeit bestaan geen specifieke bepalingen voor schouwspelartiesten, maar ze kunnen wel gebruik maken van enkele algemeen afwijkende regelen. De Ziektewet voorziet de mogelijkheid voor de Koning wijzigingen aan te brengen in de voorwaarden inzake het

⁶⁷ Artikel 36 Arbeidsongevallenwet; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", o.c. (1996), 303.

⁶⁸ Artikel 2, §1, 1° wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970 (B.S. 27 augustus 1970) (Beroepsziektenwet).

⁶⁹ Artikel 1, codenummer 1.606.21 van het Koninklijk Besluit van 28 maart 1969 houdende vaststelling van de lijst van beroepsziekten die aanleiding geven tot schadeloosstelling (B.S. 4 april 1969).

⁷⁰ Cf. supra randnummer 19.

volbrengen van de wachttijd voor de categorie van arbeiders bij tussenpozen.⁷¹ Arbeiders bij tussenpozen zijn onder andere de tijdelijke werknemers en de uitzendkrachten.⁷² De tussenkomst van uitzendbureaus is een courante praktijk in het artiestenmilieu.⁷³ Sommige schouwspelartiesten kunnen dus gebruik maken van deze bepaling.

De normale wachttijd voor het recht op uitkeringen vereist dat men in een tijdsbestek van zes maanden minimum 120 arbeidsdagen kan aantonen.⁷⁴ Voor een aantal schouwspelartiesten is dit een bijna onmogelijke opdracht omdat in sommige periodes veel minder wordt gewerkt. Zij kunnen eventueel een beroep doen op de afwijkende bepaling voor de arbeiders met tussenpozen.⁷⁵ Deze arbeiders volbrengen hun wachttijd wanneer ze over een periode van zes maanden 400 arbeidsuren presteren. De referteperiode kan worden verlengd tot maximum 18 maanden wanneer ze zich wegens hun arbeidsregeling in de onmogelijkheid bevinden hun wachttijd te vervullen in zes maanden. De wet somt een aantal dagen en periodes op die worden gelijkgesteld met arbeidsdagen. Voor de werknemers met tussenpozen worden deze gelijkgestelde arbeidsdagen, voor zover zij samenvallen met dagen en periodes waarop ze normaal zouden hebben gewerkt, meegerekend ten belope van het aantal arbeidsuren dat zij tijdens deze periodes zouden hebben gepresteerd.⁷⁶

5.3. Gezinsbijslag

Het Koninklijk Besluit van 23 maart 1979 tot vaststelling van de berekeningswijze van het bedrag van de kinderbijslag voor de artiesten⁷⁷ voorzag tot voor kort in een aparte regeling voor artiesten. Een van de meest opvallende en afwijkende bepalingen van dit Koninklijk Besluit had betrekking op wat onder het begrip arbeidsdag werd verstaan.⁷⁸ In de algemene regeling moest men minstens drie uren hebben gewerkt. Voor de artiesten werd hiervan op twee manieren afgeweken. Indien het contract repetities en/of optredens voorzag in een bepaalde periode, zonder aanduiding van bepaalde dagen, werd elke dag tussen het begin en het einde van het

⁷¹ Artikel 128, §2 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994 (*B.S.* 27 augustus 1994) (Ziektewet).

⁷² Artikel 200 Koninklijk Besluit 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor de geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994 (*B.S.* 31 juli 1996) (Uitvoeringsbesluit Ziektewet).

⁷³ Het Vlaams gewest is bevoegd voor de reglementering met betrekking tot de uitzendbureaus voor schouwspelartiesten. In dit verband: decreet van 19 april 1995 tot regeling van de arbeidsbemiddeling tegen betaling in het Vlaams Gewest met betrekking tot de schouwspelartiesten en Besluit van de Vlaamse regering van 21 oktober 1997 tot uitvoering van dit decreet.

⁷⁴ Artikel 203, 1ste lid Uitvoeringsbesluit Ziektewet.

⁷⁵ Artikel 203, 2de lid Uitvoeringsbesluit Ziektewet; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 306.

⁷⁶ Artikel 203, voorlaatste lid Uitvoeringsbesluit Ziektewet.

⁷⁷ *B.S.* 5 mei 1979.

⁷⁸ Artikel 2 Koninklijk Besluit van 23 maart 1979.

contract beschouwd als een arbeidsdag van minstens drie uren. Indien het contract welbepaalde dagen aanduidde om op te treden of te repeteren, werd elke dag aangezien voor een arbeidsdag van minstens drie uren, ongeacht het aantal reëel gepresteerde uren.⁷⁹

In de loop der jaren werden een aantal wijzigingen aangebracht in de regeling van de kinderbijslag. De bedoeling was de verschillende stelsels dichter bij elkaar te brengen. Als gevolg hiervan werd de regel dat een arbeidsdag minstens drie uren moet tellen opgeheven. De afwijkende bepaling voor schouwspelartiesten verloor hiermee grotendeels haar bestaansreden. Artikel 14, 8° van het Koninklijk Besluit van 23 mei 1990⁸⁰ voorzag in de opheffing van het Koninklijk Besluit van 23 maart 1979.⁸¹ De schouwspelartiesten vallen voortaan onder het gewone stelsel. Voor de aanduiding van het bevoegd kinderbijslagfonds (wat niet altijd evident is in de kunstenaarswereld gezien de soms grillige loopbaan en de moeilijkheden de werkgever te identificeren) kan worden verwezen naar een Circulaire van de RKW van 3 november 1981.⁸²

5.4. Pensioen

Het probleem bestaat erin rekening te houden met het feit dat ten eerste een schouwspelartiest een beroeps carrière kent die vaak heel verschillend is van een normale loopbaan en dat hij zijn activiteiten niet stopt wanneer hij op pensioen gaat. De schouwspelartiesten en de kunstenaars in het algemeen kunnen gebruik maken van een aantal afwijkende bepalingen in de pensioenregeling. Hier wordt enkel de regeling omtrent het rustpensioen besproken.

5.4.1. Beroepsloopbaan

Voor de berekening van een werknemerspensioen wordt normaliter rekening gehouden met elk jaar van tewerkstelling. De duur van de arbeidsprestaties in de loop van een bepaald jaar speelt in beginsel geen rol omdat het rustpensioen wordt berekend op grond van het verdiende loon.⁸³ Voor de jaren van tewerkstelling als werknemer in de periode vóór 1 januari 1955 wordt een forfaitair bedrag in aanmerking genomen. Deze jaren worden enkel meegerekend voor zover de tewerkstelling tijdens het jaar gewoonlijk en

⁷⁹ A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 214-215, C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1990), 261.

⁸⁰ B.S. 14 juni 1990.

⁸¹ C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 322-323.

⁸² RKW Circulaire 1096 van 3 november 1981 (verwijzing cf. C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 323, voetnoot nr. 189), voor uitvoerige bespreking cf. A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 215-220.

⁸³ W. VAN EECKHOUTTE, *Socialezekerheidsrecht 1999-2000*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1999, 247-248.

hoofdzakelijk was.⁸⁴ Dit wordt momenteel omschreven als een tewerkstelling die zich over minstens 185 dagen van minimum vier uur uitstrekt of elke tewerkstelling in dezelfde hoedanigheid die minstens 1480 uren per kalenderjaar bedraagt.⁸⁵

Wat betreft de kunstenaars die ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst hun beroep in België uitoefenen, wordt in afwijking van deze regel voor gewoonlijk of hoofdzakelijk aangezien: (1) de tewerkstelling die minstens 150 arbeidsdagen per jaar bedraagt wanneer de werknemer uitsluitend het beroep van kunstenaar uitoefent en (2) de tewerkstelling die minstens 185 dagen bedraagt voor personen die naast het kunstenaarsberoep een ander beroep uitoefenen. Een bijkomende bijzonderheid is dat elke dag waarop de kunstenaar aan ten minste één voorstelling of één herhaling heeft meegewerkt en dit ongeacht de dagelijkse duur van de prestaties als arbeidsdag wordt aangemerkt.⁸⁶

5.4.2. Toegelaten arbeid

In het gewone stelsel van de werknemers gelden er bepaalde beperkingen voor wat een gepensioneerde tijdens zijn pensionering mag bijverdienen. Auteursrechten⁸⁷ die tijdens de pensionering worden verworven, maar die voortvloeien uit een activiteit van vóór het pensioen, kunnen geen invloed hebben op de uitkering van het pensioen.⁸⁸

In het kader van de toegelaten arbeid tijdens de pensionering kan de bijzondere bepaling van artikel 64, §2, 3° Algemeen Reglement Werknemerspensionen worden vermeld. Volgens dit artikel mag een gepensioneerde, mits vooraf aangifte te doen en zonder enige inkomstenbeperking “*een beroepsbezigheid uitoefenen die bestaat in het scheppen van wetenschappelijke werken of het tot stand brengen van een artistieke schepping en die geen weerslag heeft op de arbeidsmarkt, voor zover hij geen handelaar is in de zin van het Wetboek van Koophandel*”.

⁸⁴ Artikel 9, §1 Koninklijk Besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen van werknemers (*B.S.* 27 oktober 1967) (Pensioenwet werknemers).

⁸⁵ Artikel 29 Koninklijk Besluit 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers (*B.S.* 16 januari 1968) (Algemeen Reglement Werknemerspensionen); A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 248; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 317-318.

⁸⁶ Artikel 30 Algemeen Reglement Werknemerspensionen; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 248-249; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 318; *Rust- en overlevingspensioen: commentaar, wetgeving, modellen*, deel 4: rustpensioen, Diegem, ced.samson, 1999, 166.

⁸⁷ In het kader van de schouwspelartiesten b.v. een muzikant die een songtekst schrijft of een muziekstuk componeert.

⁸⁸ Arbh. Antwerpen 17 juni 1983, *R.W.* 1984-85, 140; J. DE CLERCK, “De gevolgen van de uitoefening van een activiteit en genot van een sociale uitkering op het pensioen”, *T.S.R.* 1987, 911-912; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 250; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 320 (cf. aangehaalde rechtspraak in voetnoot nr. 179).

Voor de toepassing van deze regel moet rekening gehouden worden met de volgende elementen: (1) het moet een beroepsbezigheid zijn (2) die uitsluitend bestaat in het scheppen van wetenschappelijke of artistieke werken, (3) die geen weerslag heeft op de arbeidsmarkt en (4) de kunstenaar mag geen handelaar zijn.⁸⁹ Voor de schouwspelartiesten heeft deze bepaling slechts een beperkte betekenis gezien de meesten onder hen geen scheppende activiteit uitoefenen. De kunstenaar mag geen loutere vertolker zijn.⁹⁰ Sommigen menen dat een podiumkunstenaar (bv. een acteur of musicus) van deze bepaling gebruik kan maken wanneer hij een specifieke inbreng heeft bij het tot stand brengen van de artistieke schepping.⁹¹

5.5. Werkloosheid

In de sector van de werkloosheid komt het grootste aantal problemen voor, niet het minst omdat vele bepalingen van de werkloosheidsreglementering niet zijn afgestemd op de specifieke positie waarin artiesten zich bevinden. In de werkloosheidsreglementering vinden we nochtans het grootste aantal afwijkende bepalingen voor (schouwspel)artiesten. Recent werd door Minister van Arbeid en Tewerkstelling LAURETTE ONKELINX een nieuwe versoepeling ingevoerd met de bedoeling de werkloze artiesten toe te laten hun artistieke activiteiten verder uit te oefenen tijdens de werkloosheid.⁹² Deze nieuwe bepaling trad in werking op 1 januari 2001.⁹³

5.5.1. Beroepsverleden

Om in aanmerking te komen voor een werkloosheidsuitkering op grond van arbeid moet men voordien een bepaalde periode hebben gewerkt (wachttijd). Volgens de normale regeling betekent dit voor een werknemer (1) jonger dan 36 jaar 312 arbeidsdagen in de loop van 18 maanden voor de uitkeringsaanvraag, (2) tussen de 36 en 50 jaar 468 arbeidsdagen in de loop van de 27 maanden voor de aanvraag, (3) ouder dan 50 jaar 624 arbeidsdagen in de loop van de 36 maanden voor de aanvraag.⁹⁴

⁸⁹ J. DE COCK, *Sociaal jaarboek 1982*, Kalmthout, Biblo, 1982, 124; J. DE CLERCK, *l.c.*, 908-911; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 251; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 320; J. PUT, "Toegelaten arbeid voor gepensioneerden en bruggepensioneerden", *Or.* 1993, 80.

⁹⁰ J. DE CLERCK, *l.c.*, 909; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 251-252; C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 320; J. PUT, *l.c.*, 80; *Vr. en Antw. Kamer*, 1981-82, 12 mei 1982, 1427 (vraag nr. 31 BARZIN); *Vr. en Antw. Senaat*, 1984-85, 29 oktober 1984, 296 (vraag nr. 4 VAN OOTEGHEM).

⁹¹ J. Put, *l.c.*, 80; *Vr. en Antw. Kamer*, 1992-93, 30 november 1992, 3222 (vraag nr. 36 BERTOUILLE).

⁹² Verslag aan de Koning bij het Koninklijk Besluit van 23 november 2000 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, ten gunste van de artiesten (*B.S.* 30 november 2000).

⁹³ Artikel 8 Koninklijk Besluit van 23 november 2000.

⁹⁴ Artikel 30 Koninklijk Besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering (*B.S.* 31 december 1991) (Werkloosheidsbesluit).

Indien de maand onvolledig is of de werknemer deeltijds heeft gewerkt, wordt het aantal dagen verkregen door het aantal per maand gepresteerde uren te delen door 5,77 (met een maximum van 26 dagen per maand).⁹⁵ Voor de artiest-muzikant en de artiest van het spektakelbedrijf wordt hierop een correctie voorzien omdat ze dikwijls betaald worden door middel van een gage of cachet (en dus niet per uur). Voor deze artiesten wordt een dagelijkse arbeidsprestatie van minder dan 5,77 uur als een arbeidsdag in aanmerking genomen wanneer het ontvangen brutoloon minstens gelijk is aan 1/26 van het referentiedagsalaris van een artiest.⁹⁶

In bepaalde gevallen wordt een vrijstelling van wachttijd toegestaan. De werknemer die opnieuw uitkeringen aanvraagt, is vrijgesteld van wachttijd en kan opnieuw toegelaten worden tot het stelsel volgens hetwelk hij het laatste werd vergoed als hij in de loop van drie jaar die de uitkeringsaanvraag voorafgaan ten minste één dag uitkeringen heeft genoten.⁹⁷ Deze drie jaar wordt verlengd met het aantal dagen dat begrepen is in de periode van de uitoefening van een beroep gedurende een termijn van ten minste zes maanden waardoor de werknemer niet onder de sociale zekerheid, sector werkloosheid, valt. Die verlenging mag niet meer dan zes jaar bedragen.⁹⁸ Deze (gedeeltelijk) nieuwe bepaling moet de werkloze artiest toelaten een beroepsactiviteit uit te oefenen die niet onderworpen is aan het stelsel van de loontrekkende en dit gedurende een periode van meer dan drie jaar.⁹⁹

5.5.2. *Passende dienstbetrekking*

Een van de toekenningsvoorwaarden van de werkloosheidsuitkering is dat men beschikbaar moet zijn voor de arbeidsmarkt. De werkloze mag meer bepaald geen passende dienstbetrekking weigeren.¹⁰⁰ Voor de artiesten geldt een enigszins afwijkende bepaling die recent nog werd versoepeld.¹⁰¹ Een aangeboden dienstbetrekking in een ander beroep dan dat van kunstenaar wordt als niet passend beschouwd voor de werknemer die tijdens de 18 maanden die het aanbod voorafgaan ten minste 156 arbeidsdagen artistieke activiteiten aantoont. In afwijking van deze bepaling wordt een dienstbetrekking in een ander beroep dan dat van kunstenaar als passend beschouwd voor de werknemer wiens beroep van kunstenaar slechts een

⁹⁵ Artikel 7, 2de lid Ministerieel Besluit van 26 november 1991 houdende de toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering (B.S. 25 januari 1992) (Uitvoeringsbesluit Werkloosheid).

⁹⁶ Artikel 10 Uitvoeringsbesluit Werkloosheid (voor de referentiebedragen zie eveneens artikel 10 Uitvoeringsbesluit Werkloosheid); A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 224-225, C. PERSYN, "De sociale zekerheid", in *o.c.* (1996), 310-311.

⁹⁷ Artikel 42, §1, 1° Werkloosheidsbesluit.

⁹⁸ Artikel 42, §2, 3° zoals gewijzigd bij artikel 2 Koninklijk Besluit van 23 november 2000.

⁹⁹ Verslag aan de Koning bij het Koninklijk Besluit van 23 november 2000.

¹⁰⁰ Artikel 56 Werkloosheidsbesluit.

¹⁰¹ Ministerieel Besluit van 23 november 2000 (B.S. 30 november 2000).

bijberoep is in vergelijking met een ander beroep.¹⁰² Deze bepaling moet de “fulltime” kunstenaar in staat stellen een dienstbetrekking buiten de artistieke wereld te weigeren.

Voor de beoordeling van het passend karakter van de dienstbetrekking wordt rekening gehouden met de intellectuele ontwikkeling en met de lichaamsgeschiktheid van de artiest, evenals met het risico dat de vaardigheid vereist voor het uitoefenen van zijn beroep als artiest zou kunnen afnemen.¹⁰³ Een job als metselaar kan moeilijk als een passende dienstbetrekking voor een werkloze pianist worden beschouwd.¹⁰⁴ Een voorbeeld uit de rechtspraak is een werkloze muzikant-contrabassist die zijn sollicitaties beperkte tot het gebied van het muzikale *sensu lato*, met inbegrip van de randgebieden (bibliothecaris). Het Arbeidshof te Antwerpen kon zich hierin vinden, mede in het licht van de criteria van artikel 31, 2de lid Uitvoeringsbesluit werkloosheid.¹⁰⁵

In het stelsel van de werkloosheidsuitkeringen op grond van studies of leertijd wordt een dienstbetrekking tijdens de eerst zes maanden van de werkloosheid niet passend geacht indien zij niet overeenstemt met het aangeleerd beroep, noch met het gewone beroep, noch met een aanverwant beroep. Na het verstrijken van deze zes maanden is de werknemer verplicht een dienstbetrekking in een ander beroep te aanvaarden. Voor de beoordeling van het passend karakter wordt rekening gehouden met zijn geschiktheid en vorming.¹⁰⁶ Jonge artiesten die na hun opleiding in de werkloosheid belanden, kunnen een beroep doen op deze bepaling.

5.5.3. Toegelaten arbeid

In de werkloosheidsreglementering gelden heel strikte regels met betrekking tot de toegelaten arbeid. Een werkloze kan voor zichzelf geen activiteit uitoefenen die kan worden ingeschakeld in het economisch ruilverkeer van goederen en diensten en die niet beperkt is tot het gewone beheer van het eigen bezit. Verboden zijn ook activiteiten voor een derde gepresteerd waarvoor de werknemer enig loon of materieel voordeel ontvangt dat tot zijn levensonderhoud of dat van zijn gezin kan bijdragen.¹⁰⁷ Door het Koninklijk Besluit van 23 november 2000 wordt hierin enige verandering gebracht voor de werklozen die een artistieke bezigheid uitoefenen.

¹⁰² Artikel 31 Uitvoeringsbesluit Werkloosheid zoals gewijzigd bij artikel 2 van het Ministerieel Besluit van 23 november 2000.

¹⁰³ Artikel 31, 2de lid Uitvoeringsbesluit Werkloosheid.

¹⁰⁴ D. PIETERS, *o.c.*, 89.

¹⁰⁵ Arbh. Antwerpen 5 januari 1983, *R.W.* 1984-85, 273.

¹⁰⁶ Artikel 23 Uitvoeringsbesluit Werkloosheid.

¹⁰⁷ Artikel 45 Werkloosheidsbesluit. Voor een uitgebreid overzicht van het arbeidsverbod bij werkloosheid cf. J. KIEKENS, “Arbeidsverbod en werkloosheidsuitkeringen”, rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Gent op 2 september 1982, *R.W.* 1982-83, 1953-1970.

In artikel 45 van het Werkloosheidsbesluit wordt tussen het derde en het vierde lid een lid toegevoegd. Dit nieuwe lid bevat een aantal activiteiten die niet als arbeid in de zin van artikel 44 van het Werkloosheidsbesluit worden beschouwd: (1) de niet bezoldigde activiteit in het kader van een artistieke vorming, (2) de artistieke activiteit¹⁰⁸ die als hobby wordt verricht en (3) de aanwezigheid van de kunstenaar bij een publieke tentoonstelling van zijn artistieke creaties.¹⁰⁹ Al deze activiteiten mag de artiest vrij verrichten zonder het risico te lopen zijn werkloosheidsuitkering te verliezen.

De werkloze mag een bijkomende activiteit in de zin van artikel 45 Werkloosheidsbesluit uitoefenen op voorwaarde dat aan vier vereisten is voldaan: (1) de werkloze moet aangifte doen van deze bijkomende activiteit bij de aanvraag van zijn uitkering, (2) hij oefende deze activiteit reeds uit terwijl hij tewerkgesteld was als werknemer en dit gedurende ten minste drie maanden voor de uitkeringsaanvraag,¹¹⁰ (3) hij deze activiteit voornamelijk verricht tussen 18 uur en 7 uur,^{111, 112} (4) het mag geen activiteit betreffen in een beroep dat alleen na 18 uur wordt uitgeoefend of in een beroep dat valt onder de vermaakondernemingen.¹¹³

Vanaf 1 januari 2001 kan de werkloze artiest met behoud van zijn werkloosheidsuitkering een artistieke activiteit uitoefenen die is ingeschakeld in het economisch ruilverkeer. Het moet hierbij gaan om een creatieve activiteit die niet wordt verricht als hoofdberoep en waarvan de uitkeringsgerechtigde aangifte doet.¹¹⁴ De werkloze artiest kan jaarlijks maximaal een netto belastbaar inkomen (na aftrek van de beroepskosten) van 130.668 Belgische frank cumuleren met een werkloosheidsuitkering. Overschrijdt hij dit bedrag, dan zal de werkloosheidsuitkering overeenkomstig worden verminderd.¹¹⁵

¹⁰⁸ De artistieke activiteit wordt gedefinieerd als: “*de creatie en vertolking van artistieke werken, inzonderheid op het vlak van de audiovisuele en beeldende kunsten, de muziek, de literatuur, het spektakelbedrijf, het decorontwerp en de choreografie.*” (cf. artikel 1 Koninklijk Besluit van 23 november 2000).

¹⁰⁹ Artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 23 november 2000.

¹¹⁰ Deze periode wordt verlengd met de periodes van tijdelijke werkloosheid in het hoofdberoep en met de periodes van werkverhindering ingevolge overmacht (cf. artikel 48, §1, 2° Werkloosheidsbesluit zoals gewijzigd bij artikel 4 Koninklijk Besluit van 23 november 2000).

¹¹¹ Deze beperking geldt niet voor de zaterdagen en zondagen en, voor de tijdelijke werkloze, evenmin voor de dagen waarop hij in zijn hoofdberoep gewoonlijk inactief is (artikel 48, §1, 3° Werkloosheidsbesluit).

¹¹² Vóór het Koninklijk Besluit van 23 november 2000 gold een verbod van activiteiten tussen 7 en 18 uur. Dit verbod werd opgeheven.

¹¹³ Artikel 48, §1 Werkloosheidsbesluit; A. NAYER en S. CAPIAU, *o.c.*, 229-232; C. PERSYN, “De sociale zekerheid”, in *o.c.* (1996), 314-315; J. SPILLEBEEN, “Het arbeidsverbod in de ouderdoms-, werkloosheids- en ziekte- en invaliditeitsverzekering”, *T.S.R.* 1987, 163-169.

¹¹⁴ Artikel 74bis, §2 Werkloosheidsbesluit (ingevoegd bij artikel 5 Koninklijk Besluit van 23 november 2000).

¹¹⁵ Artikel 130 Werkloosheidsbesluit zoals gewijzigd bij artikel 7 van het Koninklijk Besluit van 23 november 2000.

Verder voorziet de werkloosheidsreglementering de mogelijkheid op vrijwillige en kosteloze wijze voor een derde te werken. De werkloze heeft hiervoor de toelating van de directeur van het werkloosheidsbureau nodig en moet voorafgaandelijk aangifte hebben gedaan.¹¹⁶ Voorbeelden van instellingen waarvoor de werkloze gratis en vrijwillig een activiteit kan uitoefenen zijn culturele centra, jeugdhuizen, gesubsidieerde onderwijsinstellingen en vzw's. Veel amateurs en professionele schouwspelartiesten zullen zich in deze bepaling kunnen terugvinden wanneer ze hun artistieke activiteit wensen te onderhouden zonder dat ze daarbij het risico willen lopen hun uitkering te verliezen (maar ook zonder dat ze er een vergoeding voor zullen ontvangen).

In de rechtspraak komt het probleem van de cumulatie van een werkloosheidsuitkering met de uitoefening van een al dan niet bezoldigde activiteit regelmatig aan de orde.¹¹⁷ Belangrijk in deze context is de rechterlijke uitspraak die stelde dat een bezoldigde activiteit als podiumkunstenaar niet beperkt blijft tot de dagen waarop effectief wordt opgetreden. Ook repetities worden hieronder begrepen.¹¹⁸ Andere uitspraken hebben vooral betrekking op de aangifteplicht en het niet voldaan zijn van de voorwaarden van artikel 45 en 48 van het Werkloosheidsbesluit.

6. Kritische noot. Voorstellen en initiatieven tot wijziging

6.1. Kritiek op de bestaande reglementering

In de loop der jaren hebben heel wat auteurs, kunstenaarsverenigingen en politici hun kritiek geuit op de bestaande wetgeving met betrekking tot de socialezekerheidspositie van schouwspelartiesten.¹¹⁹ De kritiek is vooral gericht op de praktische onwerkbaarheid van artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet en de specifieke bepalingen in de verschillende sectoren van de sociale zekerheid. In de artiestenwereld zijn enkel de grote theatergezelschappen, de bekende orkesten, dans- en balletgroeperingen in staat de wet na te leven. Artikel 3, 2° is helemaal niet aangepast aan de realiteit

¹¹⁶ Artikel 18, §1 Uitvoeringsbesluit Werkloosheid.

¹¹⁷ Arbh. Luik 15 juni 1983, *J.T.T.* 1984, 446; Cass. 12 juni 1984, *Arr. Cass.* 1983-84, 1350; Arbh. Luik 6 december 1985, *J.T.T.* 1986, 361; Arbh. Gent 22 april 1988, *R.W.* 1988-89, 126; Arbh. Luik 27 maart 1990, *T.S.R.* 1991, 46; Arbh. Luik 18 januari 1991, *J.T.T.* 1991, 422; Arbh. Bergen 15 november 1991, *T.S.R.* 1992, 385.

¹¹⁸ Arbh. Bergen 15 november 1991, *T.S.R.* 1992, 385.

¹¹⁹ H. DE CLERCQ, "Orkestmusici en de sociale zekerheid", (noot onder Cass. 22 maart 1982), *R.W.* 1982-83, 985-986, R. ELST, "Schouwspelartiesten en sociale zekerheid voor werknemers", *T.S.R.* 1992, 49-50; S. GYSEN, "De kunstenaar en de sociale zekerheid", in *o.c.*, 255-260; D. SIMOENS, *l.c.*, 134. In het kunstenaarsmilieu kan worden verwezen naar bijvoorbeeld de oprichting van ZAMU door Johan Verminnen. Deze vereniging pleit al jaren voor een werkbaar statuut voor de podiumkunstenaars. Op politiek vlak werden talrijke wetsvoorstellen ingediend om het (sociaal en fiscaal) statuut van de kunstenaar te verbeteren (cf. infra).

waarin de kunstenaar verkeert. Veel organisatoren betalen geen socialezekerheidsbijdragen waardoor de artiest geen enkele sociale bescherming geniet.¹²⁰

Deze kritiek geldt trouwens niet alleen voor het socialezekerheidsstatuut van schouwspelartiesten, maar ook voor het sociaal en fiscaal statuut van de kunstenaar in het algemeen. Ook beeldend kunstenaars ondervinden problemen wanneer ze hun creativiteit willen ontplooiën. De bestaande fiscale en socialezekerheidswetgeving blijkt in de praktijk niet soepel te kunnen functioneren en geeft aanleiding tot allerlei wantoestanden. De kunstenaar kent een onregelmatig inkomstenverloop, moet soms jaren investeren vooraleer hij iets kan “produceren” en is vaak actief in verschillende disciplines. Op al deze elementen kan met de bestaande wetgeving niet adequaat worden gereageerd.¹²¹

6.2. Voorstellen en initiatieven tot wijziging

6.2.1. Een greep uit de wetsvoorstellen

Verschiedende parlementsleden hebben wetsvoorstellen tot wijziging van het sociaal statuut van de podiumkunstenaars ingediend. Het wetsvoorstel van senator BLANPAIN¹²² bestond erin artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet af te schaffen. Het opzet was enkel de echte werknemers (diegenen die verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst) onder het socialezekerheidsstatuut van werknemers te brengen en de artiesten die dat niet wensen de mogelijkheid geven zelfstandig te zijn.

Het voorstel van senator VERHAEGHEN¹²³ voorzag in de toevoeging in artikel 3, 2° Uitvoeringsbesluit RSZ-Wet van de woorden “*in gelijkaardige omstandigheden als die van een arbeidsovereenkomst*”. Ook hier was het de bedoeling de zelfstandige schouwspelartiesten de mogelijkheid te geven het sociaal statuut van zelfstandige aan te nemen en enkel de schouwspelartiesten die prestaties verrichten en gelijkaardige omstandigheden als een werknemer onder het sociaal statuut van deze laatste te brengen. Voor de toepassing van

¹²⁰ Een vrijwillige aansluiting bij een socialeverzekeringskas voor zelfstandigen (om toch nog enige sociale bescherming te kunnen genieten) is niet meer mogelijk, cf. supra randnummer 19.

¹²¹ Een bespreking van de concrete moeilijkheden waarmee kunstenaars worden geconfronteerd zou ons te ver leiden, maar er kan in dit verband worden verwezen naar een aantal kunstenaars die in de media verschenen om de problemen die zij ondervonden in het kader van hun sociaal en fiscaal statuut aan te klagen (beeldend kunstenaar Wim Delvoye, schrijfster Pascale Fonteneau en zanger Jasper Steverlinck van de Belgische groep Arid).

¹²² Voorstel van wet betreffende het socialezekerheidsstatuut van artiesten (ingediend door de heer BLANPAIN op 10 maart 1988), *Parl. St. Senaat* 1988 (buitengewone zitting), 64-1.

¹²³ Voorstel van wet tot aanpassing van de reglementering inzake de sociale zekerheid van schouwspelartiesten (ingediend door de heer VERHAEGHEN op 22 maart 1988), *Parl. St. Senaat* 1988 (buitengewone zitting), 124-1.

deze visie kan worden verwezen naar de rechtspraak van de jaren '70 en begin jaren '80.¹²⁴

Het wetsvoorstel van senator DUQUESNE¹²⁵ bevatte een tweevoudig statuut voor de podiumkunstenaar. In beginsel werden de schouwspelartiesten onder het statuut van de werknemers gebracht, maar er werd een mogelijkheid voorzien het tegendeel te bewijzen en dus onder het sociaal statuut van de zelfstandigen te vallen. Dit tegenbewijs kon met alle wettelijke middelen worden geleverd. De aansluiting bij een sociale verzekeringskas voor zelfstandigen gold als een vermoeden ten gunste van de artiest.

In oktober 1999 dienden volksvertegenwoordigers JAN PEETERS en HANS BONTE een wetsvoorstel¹²⁶ in dat voorzag in het behoud van het principe dat uitvoerende kunstenaars (een andere benaming voor podiumkunstenaars) onder het sociaal statuut van de werknemers vallen. Om de praktische toepassing te verzekeren stelden ze voor binnen de RSZ een aparte Dienst “*Sociaal statuut van de uitvoerende kunstenaar*” op te richten. Deze dienst zou o.a. instaan voor de invordering van het brutoloon en de werkgeversbijdragen bij de organisatoren, de loonberekening, de nodige aangiften, de doorstorting van de fiscale en parafiscale bijdragen en de storting van het nettoloon van de artiest. Daarnaast zou de Dienst belast worden met alle administratieve formaliteiten die voortvloeien uit de tewerkstelling van een uitvoerend kunstenaar.

Minister van Sociale Zaken FRANK VANDENBROUCKE bereidde in de zomer van 2000 zelf een wetsontwerp voor dat echter vanuit verschillende hoeken veel kritiek kreeg en daarom (voorlopig) in de koelkast werd gestopt. Het voorstel van minister VANDENBROUCKE hield in dat podiumkunstenaars de keuze zouden hebben tussen een werknemers- of zelfstandigenstatuut en dat zou worden voorzien in de oprichting van een specifiek interimkantoor voor de uitvoerende kunstenaars. Dit kantoor zou de administratie die gepaard gaat met het werkgeverschap op zich nemen. Tot slot wou minister VANDENBROUCKE voorzien in een gedeeltelijke verlaging van de sociale lasten (“culturele maribel”).

6.2.2. *Recente initiatieven*

De voorbije twee jaar kende de behandeling van het kunstenaarsdossier een opleving. Een van de grote initiatiefnemers hiervan is het Nationaal Kunstenaarsplatform. Deze organisatie werd opgericht met de bedoeling vanuit het kunstenaarsmilieu een gezamenlijk standpunt naar voor te brengen. Op deze manier kan een duidelijk signaal gegeven worden aan de politici en de

¹²⁴ Cf. supra randnummers 13 en 14.

¹²⁵ Voorstel van wet betreffende het socialezekerheidsstatuut van de schouwspelartiesten (ingediend door de heer DUQUESNE op 14 december 1989), *Parl. St.* Senaat 1989-90, 857-1.

¹²⁶ Wetsvoorstel houdende het sociaal statuut van de uitvoerende kunstenaars (ingediend door de heren J. PEETERS en H. BONTE op 15 oktober 1999), *Parl. St.* Kamer 1999, doc. 50, 0173/001.

media. In het verleden gebeurde het al te vaak dat kunstenaarsgroeperingen een voorstel lanceerden dat afgestemd was op hun specifieke discipline, maar dat geen rekening hield met de noden van kunstenaars in andere disciplines. Het Nationaal Kunstenaarsplatform tracht de verschillende disciplines te overstijgen. Ook wordt geprobeerd over de taalgrens heen tot een gezamenlijk standpunt te komen. De sociale zekerheid is nog steeds een federale (en gevoelige) materie.

Het Nationaal Kunstenaarsplatform heeft eind 1999 28.000 enquêteformulieren verstuurd naar kunstenaars van alle disciplines. In deze enquête werden heel precieze vragen gesteld met betrekking tot de concrete fiscale en socialezekerheidssituatie van de kunstenaar. Begin 2001 werden de resultaten van de enquête bekendgemaakt. Ze tonen aan dat kunstenaars op sociaal en economisch vlak heel kwetsbaar zijn en nood hebben aan een uitgewerkt statuut.

Op 30 april 1999 besliste de regering Dehaene II drie universiteitsprofessoren¹²⁷ de opdracht te geven een globale studie te maken over het sociaal en fiscaal statuut van de kunstenaar. De doelstellingen van dit onderzoek waren onder andere het inventariseren van de problemen, een sociaal-economisch onderzoek van de resultaten voortvloeiend uit de enquêtes en de rondetafels,¹²⁸ de uitwerking van concrete voorstellen ter verbetering van het sociaal en fiscaal statuut van de kunstenaar, een kostenberekening van deze voorstellen. De auteurs van de studie namen in hun rapport dat in mei 2000 aan de regering werd overgemaakt standpunten in die diametraal tegenover elkaar staan zodat de bal weer in het kamp van de politiek kwam te liggen.

Gezien Minister van Sociale Zaken FRANK VANDENBROUCKE vast van plan is een adequaat sociaal en fiscaal statuut voor kunstenaars uit te werken besloot hij in januari 2001 samen met een paar collega's vier technische subwerkgroepen¹²⁹ op te richten die een uitgebreide oriëntatienota moeten opstellen. Om de betrokken kunstenaars een stem te geven werd besloten medewerkers van onder andere ZAMU, het NICC en het NCK bij de werkzaamheden te betrekken. Op basis van die oriëntatienota zal binnen de federale regering naar een akkoord worden gezocht en kan werk worden gemaakt van het opstellen van wetsontwerpen die dan volgens de normale

¹²⁷ André Nayer (ULB), Jef Van Langendonck (KUL) en Xavier Parent (UGL).

¹²⁸ Het Nationaal Kunstenaarsplatform organiseerde in de loop van de maanden november en december 1999 in zes Belgische steden rondetafelgesprekken waarbij de problemen van de kunstenaars aan de orde kwamen en vragen omtrent de enquête konden worden gesteld.

¹²⁹ Een eerste werkgroep doet onderzoek naar de nood aan en de definitie van de objectieve criteria voor het weerlegbaar vermoeden van de onderwerping aan het werknemersstelsel (kabinetten Onkelinx, Vandenbroucke en Gabriëls), een tweede naar de aard van de sociale bescherming en de financiering ervan (kabinetten Onkelinx, Vandenbroucke, Vande Lanotte, Picqué en Gabriëls), een derde naar de uitwerking van de piste van de intermediaire structuur (kabinetten Onkelinx, Vandenbroucke) en een vierde zorgt voor de uitwerking van fiscale aanbevelingen (kabinetten Reynders en Vande Lanotte).

procedure wet moeten worden. Minister VANDENBROUCKE acht het niet waarschijnlijk dat nog voor eind 2001 een nieuwe regeling zal worden ingevoerd.

Besluit

Dat het sociaal statuut van de podiumkunstenaar een delicaat dossier is, werd in het verleden reeds meermaals bewezen. Zoals vaak staan vele belangen op het spel en is het niet altijd makkelijk om de vele uiteenlopende visies te verzoenen. Een belangrijk gegeven in deze discussie is dat het niet de bedoeling kan zijn de kunstenaar door middel van afwijkende bepalingen een betere positie te geven dan de gewone burger. Dit zou niet enkel afgunst opwekken, maar het zou bovendien de deur openen voor misbruiken, want welke criteria moeten worden aangewend om te bepalen of iemand al dan niet kunstenaar is?

Een mogelijke uitweg is de schouwspelartiesten in beginsel onder de sociale zekerheid van werknemers te brengen, maar hun tegelijk de kans geven daarvan het tegenbewijs te leveren. Dit kan door een geheel van feitelijkheden, waarbij de aansluiting bij een socialeverzekeringskas voor zelfstandigen als een weerlegbaar vermoeden geldt. Deze keuzemogelijkheid werkt de huidige onbillijkheid weg dat de schouwspelartiest geen andere mogelijkheid heeft dan onder het sociaal statuut van de werknemers te ressorteren. De meer gefortuneerde podiumkunstenaar hoeft dan geen gebruik meer te maken van het achterpoortje van de oprichting van een BVBA om sociaalrechtelijk als zelfstandige te worden beschouwd. Hij zal zich enkel nog moeten aansluiten bij een socialeverzekeringskas voor zelfstandigen. De kunstenaar die op een wat bescheidener niveau werkzaam is, kan via het sociaal statuut van werknemer aanspraak maken op een ruime sociale bescherming.

Parallel met deze keuzemogelijkheid moet een nieuw systeem worden uitgedacht voor de inning van de socialezekerheidsbijdragen en het vervullen van allerlei administratieve verplichtingen. Hiertoe kan binnen de RSZ een aparte dienst worden opgericht. Elke organisator van een schouwspel moet deze dienst alle nuttige inlichtingen meedelen (persoonlijke gegevens van de artiesten, duur van de tewerkstelling, het honorarium etc.) en moet bovendien het brutoloon van de artiest doorstorten. De dienst zal dan zorgen voor zaken zoals de aansluiting bij een arbeidsongevallenverzekeraar, de berekening en inning van de socialezekerheidsbijdragen, het storten van het nettoloon aan de artiest, kinderbijslag enz. De organisator hoeft dus zelf niet meer in te staan voor de afwikkeling van de vaak ingewikkelde formaliteiten verbonden aan de tewerkstelling van een werknemer. Het voordeel van dit systeem is dat de organisatoren van allerlei festiviteiten meer geneigd zullen zijn hun socialezekerheidsverplichtingen na te leven.

Verder moet binnen elke sector van de sociale zekerheid de positie van de (podium)kunstenaar worden herdacht. Hoewel er in sommige takken van de sociale zekerheid een aantal specifieke bepalingen voor kunstenaars bestaan is dit nog niet voldoende. Een ver doorgedreven herziening van de huidige wetgeving in het licht van de bijzondere loopbaan van een kunstenaar is noodzakelijk. De wijziging van de werkloosheidsreglementering was alvast een stap in de goede richting en hopelijk geven de werkzaamheden van de interkabinettenwerkgroepen aanleiding tot nog meer verbeteringen van het sociaal statuut van (podium)kunstenaars.